

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

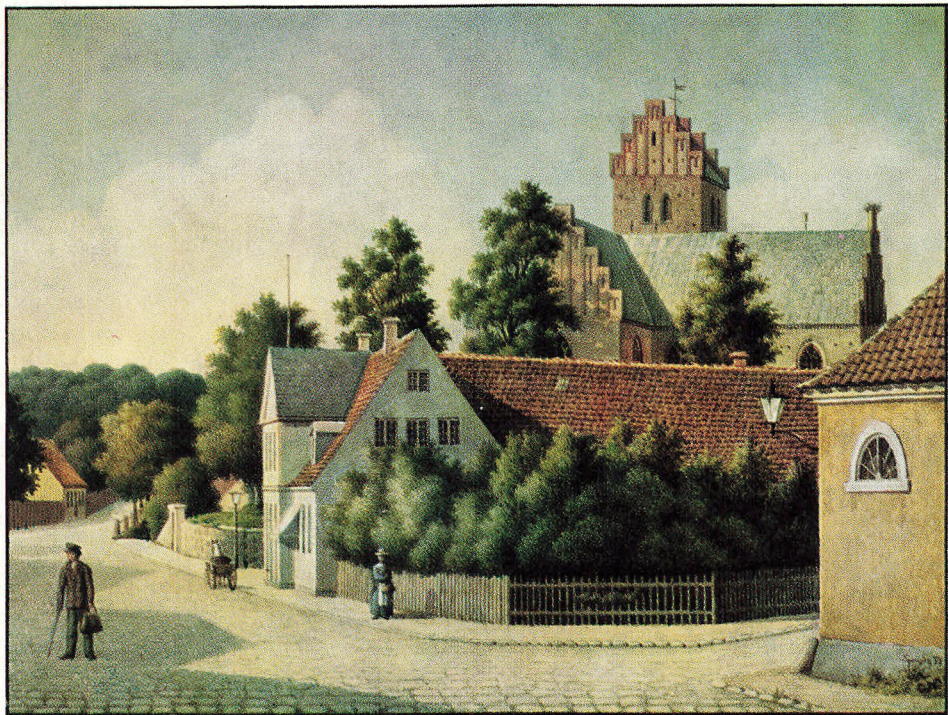
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JAN MØLLER
KONGENS LYNGBY
FØR OG NU

THANING & APPEL

JAN MØLLER

KONGENS LYNGBY

FØR OG NU

THANING & APPEL

Omslag: Lyngby Hovedgade, set mod nord fra hjørnet af Jernbanevej. Akvarel fra 1878 af arkitekten og perspektivmaleren, professor Christian Vilhelm Nielsen (1833–1910).

Billedet domineres af Lyngby Kirke, der ligger på toppen af en bakke, omgivet af høje træer. Kirken har på billedet endnu sit gamle blytag og sin storkerede. Kunstneren har siddet med ryggen til kroen Holland, hvis rejsestald ses til højre i billedet. Bygningen i midten er Bagergården, Lyngby Hovedgade 5, der sammen med de senere opførte nabobygninger blev revet ned i 1968. Længere i baggrunden ser man kirkegårdens kampestenmur, der drejer om hjørnet ved Stades Krog. Huset til venstre i baggrunden er beboelseshuset til Lyngby Nordre Mølle. Helt i baggrunden slutter udsigten med trækronerne i Norske Skov. Sammenlign iøvrigt billeder og tekst på siderne 16/17 og 18/19.

Kortet på side 10 (Målebordsblad 1:10.000, udsnit af nr. p 8 nv) og luftfotoet på side 11, (Udsnit af D 379 L nr. 840, optaget 7/5 1970) er reproduceret med tilladelse (A 347/72) af Geodætisk Institut.

© Jan Møller, 1972

Trykt i Th. Laursens Bogtrykkeri, Tønder

ISBN 87 413 1831 5

ISBN 87 413 2037 9 (indb.)

I de efterfølgende tekster er for en række billeders vedkommende anført, hvem der har taget de gamle fotografier. Hvad angår de øvrige billeder, kan følgende oplyses:

Lyngby-Taarbæk kommunes arkiv og Byhistorisk Samling har udlånt de billeder, som er gengivet s. 18, 20, 24, 28 og 30. Arkiver har endvidere udlånt et album, det såkaldte »Collins Album«, hvis indhold af billeder tilskrives fotograf Collin, dog uden sikkerhed for, at alle optagelserne hidrører fra dennes kamera. Fra dette album er gengivet billederne på s. 16, 34, 48, 58, 60, 66, 70, 78, 82 og 84.

Det kgl. Bibliotek har overtaget en samling originalfotografier fra Stenders Forlag, som i sin tid lod dem optage med udgivelse af prospektkort for øje. Fra denne samling hidrører størstedelen af de billeder, der er udlånt fra Det kgl. Bibliotek, og som er gengivet s. 12, 14, 26, 40, 42, 50, 52, 54, 62, 74, 76 og 94.

Indledning	7
Kort over Lyngby og den nærmeste omegn, 1900	10
Luftfoto af Lyngby og den nærmeste omegn, 1970	11
Lyngby Hovedgade set mod syd	12
Lyngby Hovedgade set mod nord	14
Ved Postholdergården	16
Lyngby Hovedgade 5	18
Lyngby Hovedgade 21	20
Lyngby Hovedgade 23	22
Lyngby Hovedgade 52–54	24
Lyngby Apotek, Lyngby Hovedgade 60	26
Lyngby Hovedgade 64	28
Lyngby Torv	30
Lyngby Hovedgade set mod nord	32
Bagergården, Lyngby Hovedgade 49	34
Nygård, Lyngby Hovedgade 57	36
Lyngby Hovedgade 80	38
Store Kro – Hotel Lyngby	40
Den gamle Købmandslænge	42
Lyngby Hovedgade ved kirken	44
Lyngby Søndre Mølle	46
Gadekæret i Lyngby	48
Gardinfabrikken	50
Åstræde	52
Smedebakken	54
Lundtoftevej	56
Bondebyen	58
Ved Sorgenfrigård	60
Bag Stades Krog	62
Gramlille	64
Lyngby Hovedgade 4–6	66
Den gamle Pavillon	68
Rustenborgvej	70
Udsigt fra Lyngby Kirkes tårn	72
Kroen Holland	74

Jernbanevej	76
Hotel Rustenborg	78
Ulrikkenborg	80
Den ældste Lyngby Station	82
Lyngby Station II og III	84
Ankomst til Lyngby Banegård	86
Lottenborg	88
Kongevejen	90
Bakken ved Frederiksdal	92
Frederiksdal Kro	94

FØR OG NU – at sammenligne fortid og nutid – har altid været spændende. Tænk blot på den begejstring, det vækker, når familiealbummet afslører, at den tykke og skaldede onkel Alfred engang var en slank, lyskrøllet dreng i matrostøj!

Også på andre områder har det kunnet fange opmærksomheden, når man sammenholdt fortiden med nutiden. Det gælder ikke mindst, når det drejer sig om landskaber, byer og huse – før og nu. Mest kendt i så henseende er nok det bindstærke værk om København, som grosserer F. Zachariae udgav i årene 1915–25.

Hensigten med en sådan billedbog, hvor fortid og nutid står over for hinanden, er dobbelt. Det, der først falder i øjnene, er *forskellen* mellem dengang og nu. »Tænk engang . . . så der virkelig sådan ud i gamle dage . . .« vil mange sikkert udbryde. Man må imidlertid ikke glemme også at se efter *ligheden*: Den lighed, der er bevaret trods dybtgående indgreb, som udviklingen har medført i de mellemliggende år.

I Lyngby er udviklingen accelereret i de sidste 50 år. De, der husker Lyngby Hovedgade i 1920'erne, vil se, hvor stor forskellen er. Og om kort tid, når det nye storcenter ved Klampenborgvej er taget i brug af forretninger og institutioner, vil byen i endnu højere grad ændre udseende. Ikke mindst fordi det er planlagt at udvide det bestående vejnet med en række udfletninger til og fra de mest trafikerede færdselsårer.

Vel var det hyggelige tider, da en drift køer fredeligt kunne færdes på Lyngby Hovedgade, og en høj, gammel Ford bragte folk til vinduerne, når den tøffede forbi. Men det er nutidens mennesker, der synes, at det var hyggelige tider dengang. Der er ingen grund til at tro, at de, der levede midt i den gamle tid, foretrak, at alt skulle forblive som det var. Tværtimod ønskede de netop udvikling og fremskridt for deres by.

Det rigtige bymiljø skabes ikke bare ved at bevare, restaurere og tilbageføre fortidens bygninger; så får man blot et museum. Men det skabes på den anden side heller ikke ved konsekvent at fjerne den ældre, mindre hensigtsmæssige bebyggelse og erstatte den med funktionelle giganthuse i stål, glas og beton. Kunsten i al byplanlægning må være at styre udviklingen således, at de ændringer i byens struktur, som er nødvendige, sker uden at miljøet som helhed lider skade, og uden at trivslens ødelægges.

KONGENS LYNGBY – FØR OG NU er skåret over den kendte læst: Fortidens prospekter på venstre side, nutidens på højre side. Byen og egnen er blevet skildret ikke blot på utallige malerier, tegninger og stik; også mange af de gamle fotografer har været på færde. De nøjedes nemlig ikke med at tage godtfolk af i atelieret; de gik ud på gaderne med deres mahognikamera og trefod. De resultater, der blev hjemført, var ofte af meget høj kvalitet, ikke blot historisk-topografisk, men også teknisk. De fleste af billederne er usædvanlig klare og skarpe, til trods for at de gamle fotografers tekniske udstyr slet ikke stod på højde med nutidens.

I denne bog er udelukkende anvendt fotografier. Langt de fleste af de gamle optagelser skyldes Lyngby-fotografen *Alfred Theodor Collin*, som levede fra 1849 til 1922. I mange år boede han på Jernbanevej, »overfor Banegaarden«, som det stod i hans stempel. Foruden at optage de mange interessante by-prospekter, der ofte dannede forlæg for postkort, virkede Collin i stor udstrækning som »hoffotograf« på Sorgenfri, efter at den unge prins Christian – den senere Christian X – fra 1898 benyttede slotet til sommerresidens.

De nutidige optagelser skyldes fotografene *Annelise* og *Per Grubbe*, der med en fortid som pressefotografer har kunnet tilføre billederne både reportagemæssig og selvstændig kunstnerisk værdi.

Ved den nutidige fotografering er der lagt vægt på at foretage optagelserne så vidt muligt fra de samme vinkler som de gamle fotografers. Dette hensyn er dog i nogen grad fraveget ved en række af motiverne, hvor en ændret optagelsesvinkel har kunnet give de nutidige billeder en bedre beskæring.

Historisk-topografisk Selskab for Lyngby-Taarbæk kommune udgav i 1941 en afhandling af ingeniør *Vilhelm Marstrand*: »Kongens Lyngby«. Bogen skildrer landsbybebyggelsens opståen og udvikling fra istid til nutid og munder ud i en hyldest til Lyngby med ord, der stadig har gyldighed:

Lyngby er et yndigt sted på jorden, hvor usædvanlig meget af det, som her i livet er værd at nyde, er samlet. Det vil man fortsat kunne værdsætte, blot man aldrig glemmer, at det forpligter os til at overlevere den arv, som vi har modtaget, endnu smukkere, endnu værdifuldere til de slægter, som følger efter os, saa de uskadte kan række arven videre.

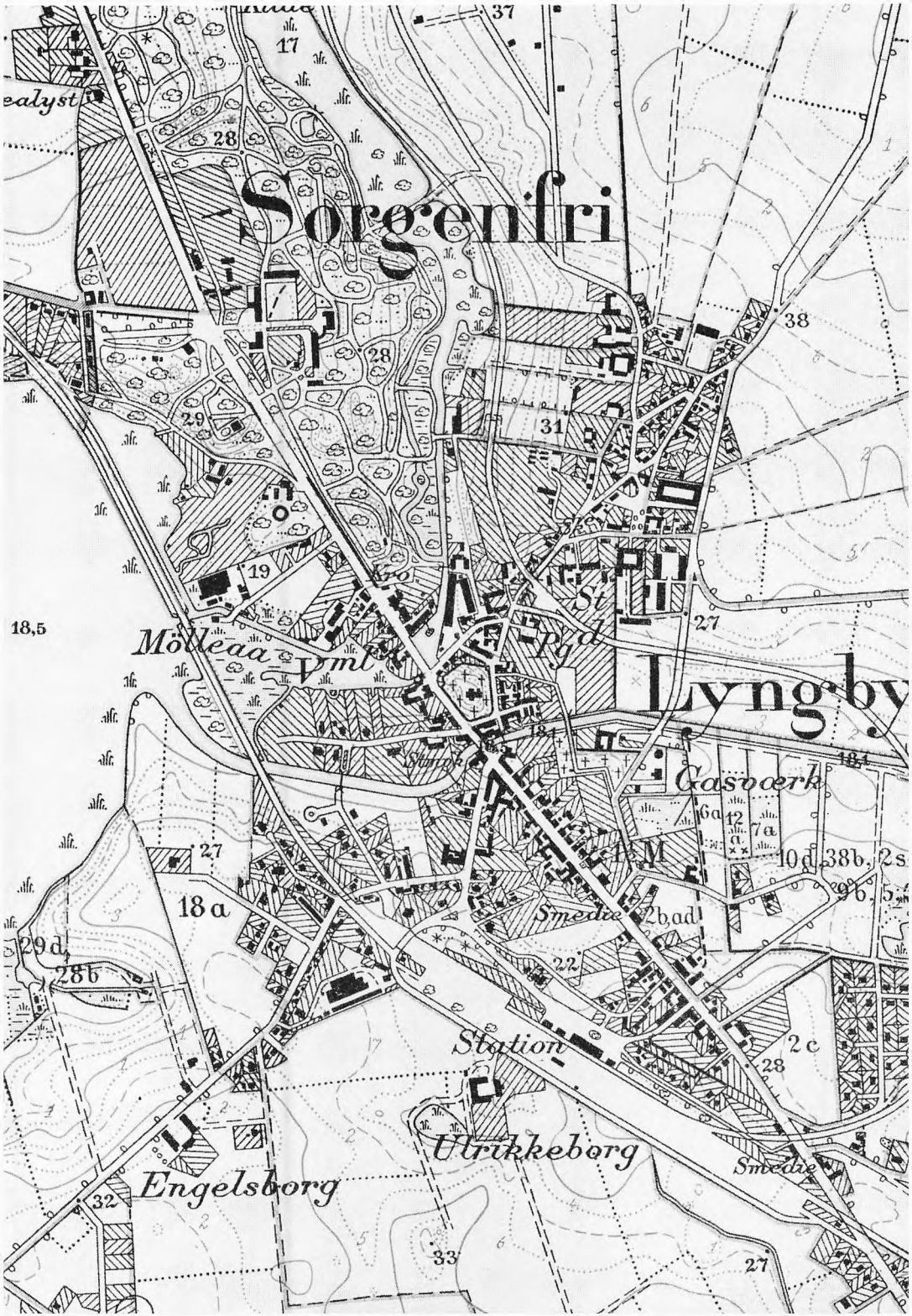
På de to følgende sider vises udsnit af kort og luftfoto over Lyngby fra henholdsvis år 1900 og 1970. Begge viser det samme udsnit af Lyngby-Taarbæk kommune og begge er gengivet i målestok 1:10.000.

Kortet til venstre er et målebordsblad, som detaljeret viser ikke blot de enkelte bygninger, men også de tilhørende grunde, skraveret i skiftende retninger. Som en diagonal fra øverste venstre til nederste højre hjørne ses *Kongevejen*, der efter Sorgenfri skifter navn til *Lyngby Hovedgade* og syd for byen løber videre mod København som Lyngbyvej. Man kan tydeligt se, at Lyngby Hovedgade er byens centrum, hvor bebyggelsen er tættest syd for kirken. Mod nordøst strækker Bondebyen sig med den kreds af gårde, som op i dette århundrede endnu var landbrugsejendomme. Radialt stråler de gamle markskel ud fra landsbyens kærne, således som de blev fastlagt ved udskiftningen i slutningen af 1700-tallet.

Endnu i år 1900 var Lyngby en lille by. I hele sognet, der også dengang strakte sig fra Furesø til Øresund, boede kun 7000 sjæle; et antal, der næsten er tidoblet i vore dage.

Ser man til sammenligning på luftfotografiet fra 1970, genfinder man Lyngby Hovedgade, Bondebyen, Sorgenfri og Lyngby Sø. Men dermed er ligheden også slut. Jernbanedæmningen er udvidet med en bred motorvej, og næsten al den agerjord, der omgav bykernen, er udbygget som beboelses- og industrikvarterer.

De fleste af de efterfølgende fotografier er optaget inden for det område som kort- og luftfoto-udsnittet dækker, og det vil sikkert være en støtte for mange af læserne nu og da at blade om hertil for at orientere sig, når de enkelte motiver studeres – før og nu.

Sorgenfri

Møllegaard

Lyngby

18,5

18 a

29 d

28 b

Engelsborg

Ulrikkeborg

Station

Smedie

Gasværk

Smedie

29

28

31

38

17

37

19

27

27

22

23

32

33

27

18.4

38 b

2 s

2 b

5 a

5 b

5 c

5 d

5 e

5 f

5 g

5 h

5 i

6 a

7 a

10 d

38 b

2 s

2 b

5 a

5 b

5 c

5 d

5 e

5 f

5 g

5 h

5 i

5 j

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

all.

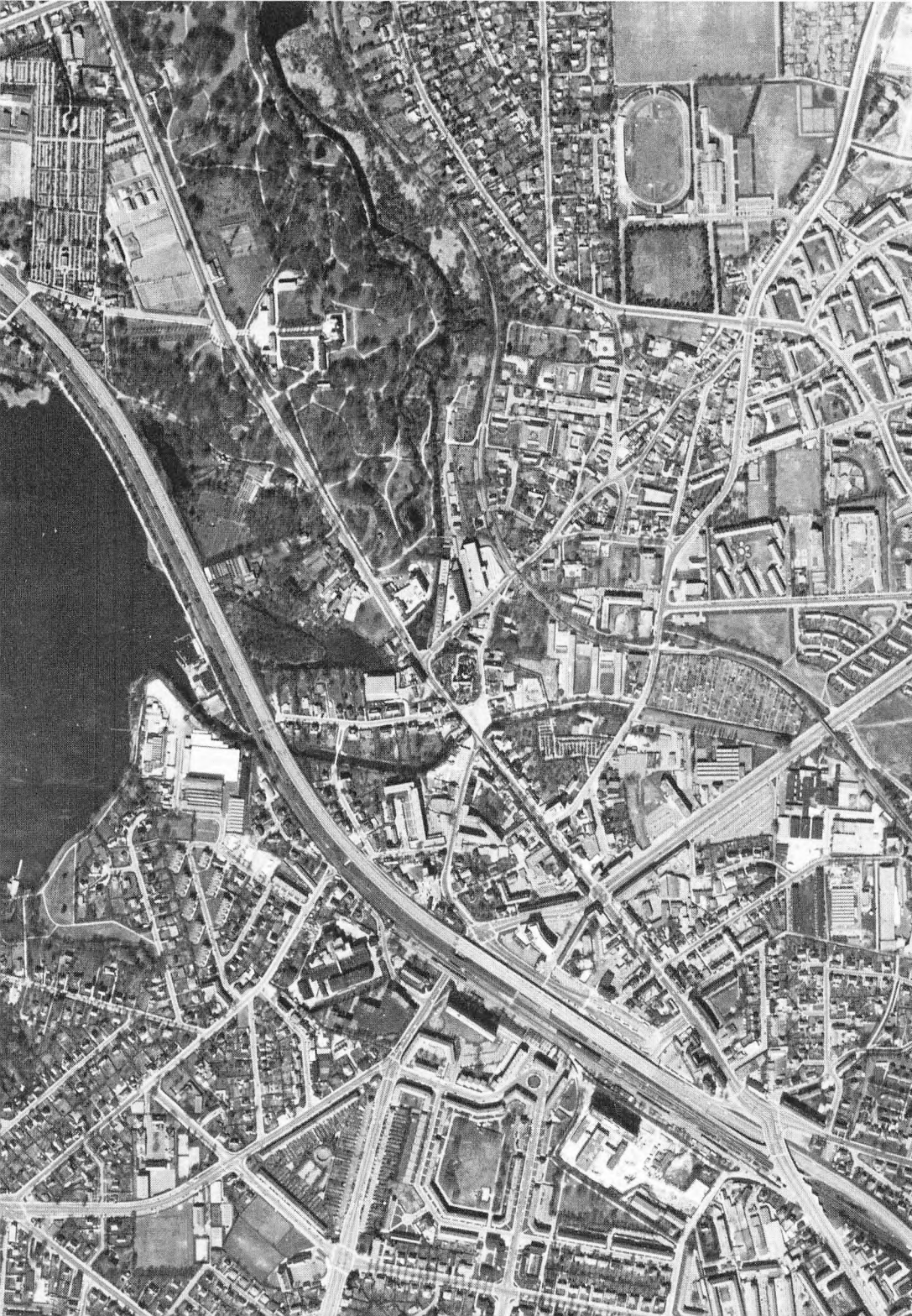
all.

all.

all.

all.

all.

Lyngby Hovedgade set mod syd

Lyngby Hovedgade 36 er en ejendom fra slutningen af 1890'erne. Den krones af en tårnlignende tagkonstruktion; man kan skimte den på billederne side 14/15 og tydeligt se den på fotografiet side 73. Det er fra denne ejendom de ovenstående billeder er taget.

På billedet til venstre fra omkring 1910 forekommer Lyngby Hovedgade helt uddød – som ramt af pesten. Den eneste synlige trafik er to skikkelser, der i det fjerne spadserer mod nord. Midt på gaden, selvfølgelig.

Det store manzard-tag i forgrunden til højre er kroen *Holland*, dengang kaldt »Hold-an«, på hjørnet af Lyngby Hovedgade og Jernbanevej. Den optræder på en række af de følgende billeder, på siderne 14/15, 16/17, 72/73, 74/75 og 76/77.

Længst til venstre i billedet, på den modsatte side af Lyngby Hovedgade, ses taget af kroens rejsestald, som i øvrigt også kan ses på billeder-

ne side 14 og 72, foruden på omslagsbilledet. De næste huse sydpå er nr. 11–17, den snævre del af Hovedgaden, som det er planlagt at rive ned.

Længere mod syd ses de spæde, nyplantede allétræer, som nu har vokset sig store. Højest i den østlige husrække rager Lyngby Hovedgade 37 op, det fornemme »Hvide Palæ« fra 1806, som er fredet i klasse B. Endnu i vore dage hævder ejendommen sig blandt sine naboer og genboer, som dengang *Nyeste Skilderi af Kiøbenhavn* i september 1806 fortalte sine københavnske læsere: *Foran i Lyngbye lader Translatør Moyel nu opføre en Gaard, der uden Tvivl vil blive den skønneste og smagfuldeste denne By nogen Sinde haver eiet . . .*

Bag husene er der haver med store træer, og bag haverne strækker sig det åbne land, så langt øjet kan række.

Lyngby Hovedgade set mod nord

Billedet til venstre viser Lyngby Hovedgade en tidlig morgen i 1904. Man føler sig ligefrem hensat til Gustav Wiedes »Gammelkøbing« og venter hvert øjeblik at se den skrutryggede Manuel træde ud på fortovet til venstre med vandkande og riskost.

Det gamle fotografi er taget med et kamera, der har lang brændvidde. Det virker som et teleobjektiv og trækker baggrunden til i stærk forkortning. Man kan således se beboelseshuset til Lyngby Nordre Mølle, og bagved taget på etageejendommen Lyngby Hovedgade 8 A, »Sorgenfrihus«.

Den provinsielle idyl giver sig også udtryk i bog- og papirhandler F. R. Andersens nedrullede gardin. I dag har efterfølgeren, C. G. Petersen, sin boghandel i nr. 46.

Ud for nabohuset, nr. 44, hvor Carl J. Jensen havde sin cykelforretning, står en ung herre med sommerlig stråhat og ser på fotografen, der uden at bekymre sig om trafikken har taget opstilling midt på kørebanen. Den eneste kørende trafik, der øjnes, er en cykel, på vej nordpå. Husrækken til venstre fortsætter med kroen Holland på hjørnet af Jernbanevej.

Til højre ses, under kirkegårdens løvrige træer, Lyngby Hovedgade 5-7. Efter solstriben, der markerer udmundingen af det senere Knüppelstræde, anes kroens rejsestald, og tættere på ses nr. 11, den gamle postholdergård, samt nr. 13 og 15.

Ved Postholdergården

Et af de morsomste bybilleder, som er taget omkring 1900, viser omtrent det samme parti som det forrige billede, blot har fotografen stillet sig lidt længere mod nord og pænt holdt sig på fortovet.

Trafikken er også noget livligere. Hele tre cyklister kommer skumplende henover den ujævne brolægning; forrest to af datidens cyklepiger med flade stråhatte og sus i de lange skørter.

Mellem træerne skimtes bageriet i nr. 5 med den høje skorsten. Længst til venstre ses endnu engang den gamle kro i nr. 40 og på den østlige gadeside kroens rejsestald og »Postholdergården« i nr. 11. Skuespillerinden

Johanne Louise Heiberg har boet her engang med sin mand, professoren og digteren Johan Ludvig Heiberg.

Postholdergården er dømt til nedrivning sammen med sine naboer på den snævre strækning af Lyngby Hovedgade. Det er egentlig synd. Den gamle ejendom har fået lov at forfalde gennem en lang årrække, men endnu kan man finde spor af fordums storhed, såvel ude som inde. I restaureret stand ville bygningen blive en fornem repræsentant for de ældste huse i Lyngby Hovedgade. På billedet til venstre ser man bygningens midterportal og kældernedgang, begge med konsolbåren dækplade – et af klassicismens fineste virkemidler. På billedet til højre skimtes dækpladen over hoveddøren, der gemmer sig bag skiltet.

Kirketårnet er i vore dage skjult bag ejendommen »Brohus«, der blev opført i 1920'erne på det sted, hvor kroen Holland's rejsestald lå. Den ses på det gamle fotografi.

Lyngby Hovedgade 5

Det er ikke ret mange år siden, at et karakteristisk bybillede blev ændret, da Lyngby Hovedgade 5-7 blev revet ned.

I midten genkendes den gamle bagergård, der bl. a. ses på bogens omslagsbillede. Nærmest ses en besynderlig bygning med hjørnetårn. Den afløste i sin tid købmand Carl Andersens lave, stråttækte hus.

Bager Hamann lod i 1890'erne installere et lille, privat elektricitetsværk, som leverede strøm til den første elektriske belysning i Lyngby. Det var et eksperiment, hvis ry nåede viden om, for en dag kom der et brev fra bystyret i Paris, stilet til »le maire« i Lyngby, dvs. borgmesteren. Tilfældigvis boede gene-

ral Louis le Maire i Baunegårds hovedbygning, og brevet blev afleveret til ham. Le Maire opdagede dog straks misforståelsen og videresendte brevet til den daværende sognerådsformand, kammerråd Carl Lund.

Brevet fra Paris var nemlig en høflig forespørgsel om, hvorledes Lyngby var tilfreds med den elektriske gadebelysning, da man i Paris overvejede at indføre denne belysningsform!

I dag er bygningerne borte. På deres plads er indrettet en forsænket parkeringsplads og et lille grønt område med bænke og dekorative møllesten.

Lyngby Hovedgade 21

Dette hus rummede i sin tid redaktionen for Københavns Amts Avis, hvis udgiver og redaktør siden 1872 var Carl Herdahl.

Hans søn, Charles Herdahl, der fortsatte sin fars virke, har fortalt, at man i det lille bysamfund ikke rigtig havde forståelsen af den lokale presses opgaver og nytte. Da redaktøren indfandt sig til det første sognerådsmøde, blev han spurgt om, hvad han ville.

»Referere, naturligvis . . . mødet er jo offentligt«, svarede redaktør Herdahl. Det irriterede sognerådsformanden, Peter Lund fra Lyngby Mølle, så meget, at han udbrød: »De skulle, den onde lyne mig, hellere blive hjemme og bestille noget end spille tid her!«

Redaktøren holdt imidlertid skansen trods modviljen, som muligvis skyldtes, at bladets medarbejder sikkert var den første tilhører, sognerådet nogen sinde havde set ved møderne.

Telefonen kom til Lyngby allerede i 1883 og den første central blev indrettet netop i Lyngby Hovedgade 21, i stueetagen, under den tekniske betegnelse »Samtalestation Aviskontoret«. Antallet af abonnenter var dog ikke overvældende til at begynde med. Efter 10 års forløb passerede tallet de 20; i 1900 var der dog 103 abonnenter og i det følgende femår fordobledes antallet.

Lyngby Hovedgade 23

Som nabo mod syd til nr. 21 lå en lav, stråttækt bygning, der rummede Sophus Lunds købmandsforretning. I 1886 blev forretningen overtaget af købmand V. Bentzen, som rev den gamle bygning ned i 1917 og opførte den nuværende forretningsejendom.

På det gamle billede, som er taget af fotograf Collin i 1898, ses tillige et enkelt fag af ejendommen, Lyngby Hovedgade 21, bag hestevognen.

På billedet til højre ses indkørslen til en parkeringsplads. Indtil slutningen af 1960'erne lå her en lav, gulkalket, stråttækt bygning, Lyngby Hovedgade 25. Huset blev kaldt »Hjulmandens Hus«, fordi her

engang boede en hylmand Jensen. Huset blev revet ned som et led i planerne om at frilægge et areal bag Lyngby Hovedgade til anlæggelse af parallelgade med parkeringspladser. Turen kommer for øvrigt siden til husene nr. 9 til 23, når der bliver mulighed for at realisere planen.

I baggrunden til højre ses taget af en bygning, Sophus Lunds Stiftelse. Den er oprettet af købmand Lunds enke fortrinsvis til bolig for købmands- og embedsmandsenker.

Lyngby Hovedgade 52 og 54

Dette parti af Lyngby Hovedgade – nr. 52 og 54 – fotograferet ca. 1910, viser et mondænt strøg med en af byens største manufakturforretninger, der tilhørte grosserer Laurits Møller. Trods sin position i Lyngby – han var bl. a. medlem af sognerådet og medstifter af Sparekassen for Lyngby og Omegn – kaldte Laurits Møller sig blot købmand.

Billedet er fra dengang Lyngby Hovedgade var ved at blive storstadsagtig. De finere forretninger har fået

spejlglasrunder og i mellemrummet mellem de to bygninger er indrettet en tivoli-agtig indramning af endnu et udstillingsvindue.

Naboen mod syd, Lyngby Hovedgade 56, var »Thyssens Skole«, der startede som privatskole i 1871 i et lille rødt hus op ad kirkebakken i Åstræde. 1875 flyttede den til sit nuværende domicil på Hovedgaden. Senere skiftede skolen navn til Lyngby private Skole.

Det er stadig de samme bygninger som for 60 år siden, men butikkerne har fået moderne facader, og den runde gavl mellem de to bygninger er borte.

Lyngby Apotek, Lyngby Hovedgade 60

Lyngby Apotek blev grundlagt i 1806 med *H. L. R. Seehausen* som apoteker. I sin ansøgning skrev Seehausen, at der i Lyngby og omegn boede mange familier » . . . udenfor Bondestanden, hvilke i Sygdomstilfælde behøve Medikamenter, som nu må hentes i København . . . « Det tog som regel så lang tid, at medicinen nåede for sent frem.

Apoteket var dengang en stråtækt bygning, som under den følgende apoteker, *Salomon Meyer Trier*, blev bygget om i 1846. Det gamle fotografi til venstre viser apoteket, som det så ud omkring 1860. Det var sta-

dig i fotografiens barndom, og de mange personer, der ses på billedet, har sikkert fået strenge ordrer til at stå helt stille.

En dag i 1857 måtte apotekeren, *Jacob Frederik Trier*, begive sig til Sorgenfri Slot for at tilse en af de kongelige, da det var umuligt at få fat på en læge. Frederik VII efterkom i den anledning den brave apotekers anmodning om at måtte få tilladelse til at forhandle apotekernes almindelige håndkøbsvarer uden apotekerbevilling.

Tilladelsen blev udnyttet, da Trier i 1871 nedsatte sig med sin medicinalhandel i Pilestræde i København, og bortfaldt først 1922, ved enkens død. Trier medbragte det gamle inventar fra Lyngby Apotek til Pilestræde og det fulgte senere med til »Farmaceuten« – Sven Holms butik i Silkegade – hvor det findes den dag i dag.

Det gamle Lyngby Apotek, som ses på billedet til venstre, med vinhandel i kælderen, blev ombygget totalt og forhøjet med en etage i 1891. Også denne bygning havde to fritrapper ud på fortovet som et morsomt indslag i gadebilledet.

I 1961 flyttede Lyngby Svaneapotek, som det hedder siden 1938, over på den anden side af Hovedgaden i nr. 27–29. Senere blev den gamle apotekerbygning revet ned og erstattet med den moderne forretningsejendom, som HB har opført på Lyngby Hovedgade nr. 60.

Lyngby Hovedgade 64

Omkring år 1900 fremtrådte Lyngby Hovedgade 64 som et lavt, stråetækt hus i en landsbygade. Huset fik lov at blive stående lige til 1930, da det blev revet ned og erstattet med den nuværende bygning.

På billedet til venstre kan man se, at der var to virksomheder i huset. Den ene var Lyngby Maskinstrikkeri, som blev i ejendommen lige til ophøret i 1972; den anden noget så specielt som en *tøffelmager*.

Han hed P. Christensen og levede af at fremstille

og forhandle træsko og sutter. Med automobilernes fremtrængen opstod i øvrigt et nyt, fremragende materiale til forstærkning af sålerne: Opskårne bildæk!

Da Lyngby Hovedgade 64 oprindelig var opført på en lod af skolejorden – det gamle matrikel nr. 3 – blev der i utalte år opkrævet en årlig afgift til underhold for førstelærerembedet ved Lyngby gamle skole på Høstvej i Bondebyen. Først i vor tid blev ejendommen afløst for denne byrde på fire kroner årligt ved et éngangsbeløb på 100 kr.

På det gamle billede kan man også se, at huset var så lavtliggende, at man måtte sætte et jerngelænder op for at adskille den højereliggende kørebane fra det lave fortov.

Det nutidige billede er optaget fra gårdspladsen ved siden af genboen, »Det hvide Palæ«, Lyngby Hovedgade 37, hvis jerngitter ses i forgrunden.

Lyngby Torv

Det store, smukke rådhus i Lyngby som point de vue for Klampenborgvej helt oppe fra Fortunbyen er for de fleste et selvfølgelig indslag i bybilledet. Rådhuset er dog kun 30 år gammelt, og før den tid så der helt anderledes ud.

Fotografiet fra tiden omkring 1935 er taget hen over den grund, hvor rådhuset senere blev opført, set mod Lyngby Hovedgade, hvor der endnu ikke var gjort plads til Klampenborgvejs indføring.

Lyngby Torv var allerede dannet ved opførelsen af to husrækker; den nordlige, »Toftebækhus« i 1924, den sydlige, hvor biografteatret »Kino Lyngby« blev indrettet, opførtes nogle år senere.

På rådhusets grund lå et lille anlæg med træer, buske og blomster. Det tilhørte oprindeligt ejerne af »Det hvide Palæ«, Lyngby Hovedgade 37, og blev efter disse kaldt »Frøknerne Feyerschou's Vænge«.

I dag er parkeringspladsen på Lyngby Torv udnyttet fuldt ud. Som en betonkile strækker Klampenborgvej sig på den anden side af Lyngby Hovedgade så langt øjet kan række. De store byggekraner angiver, hvor Lyngby Storcenter er ved at blive opført.

Lyngby Hovedgade set mod nord

I vore dage er det som om Lyngby Hovedgade er skåret over i to dele af den stærkt befærdede Klampenborgvejs indføring i Lyngby Torv. Som tidligere nævnt er den nuværende Klampenborgvej imidlertid af nyere dato; i gamle dage fungerede Lyngby Hovedgade som én strækning fra Vintappersvinget til Sorgenfri.

Billedet til venstre viser Lyngby Hovedgade set mod nord omkring år 1900, optaget som postkortmotiv af fotograf William Türck. Til venstre i billedet ses endnu de store forhaver, der kantede fortovet som et levende hegn. Bag dem, i nr. 70, skjuler sig den

gamle Lyngby-virksomhed »P. C. Bentzens Jernstøberi«, der flyttede til Lyngby i 1853. Den rødkalkede værkstedsbygning ligger der endnu.

Alle de bygninger, man ser på den østlige side af Hovedgaden, er forsvundet. Det gælder både ejendommen »Godthaab« i forgrunden og den tilbyggede »Frugt- Grønt- & Detailhandel«. Hvor bygningen med de lyse sandstensbånd ses lidt længere nordpå, ligger i dag »Magasin«.

Bagergården, Lyngby Hovedgade 49

Det gamle Lyngby havde flere bagerier. Ud over den tidligere omtalte bagergård, Lyngby Hovedgade 5, lå endnu en bagergård ved byens sydlige indkørsel, det nuværende Lyngby Hovedgade 49.

Bageriet blev grundlagt i 1750-erne af Johan Conrad Mentz og siden overtaget af Jacob Olsen, for at nævne de ældste i den lange ejerrække.

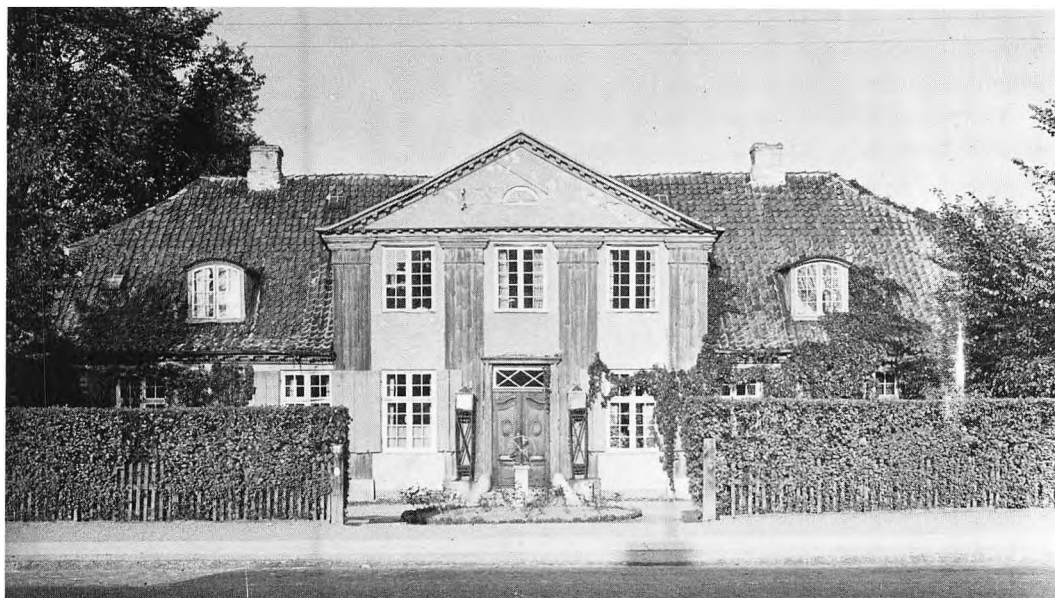
På Jernbanevej – dengang vejen til Bagsværd – lå en tredje bagergård, hvor man fremstillede de berømte »Lyngby-tvebakker«.

Fra 1806 udgav hof-kobberstikker G. L. Lahde en række billedhæfter med titlen »Klædedragter i København 1806«. Blandt de 37 figurer, der er gengivet, findes »En Brødkone fra Lyngbye«. Tegningen viser en kvinde med en vældig vidiekurv spændt på ryggen. På hovedet har hun en blomstret kyse og på fødderne træsko. Hun har sikkert, ligesom fiskerkonerne fra Skovshoved og Taarbæk, vandret den lange vej til København for at afsætte sine varer.

Bagergården, Lyngby Hovedgade 49, bragte varerne i byen. Midt på formiddagen kom turen til det friskbagte, varme sigtebrød. Både Christian X på Sorgenfri og kredslæge Lemche på Rustenborgvej forlangte brødet til deres frokost, og der var ligefrem kappestrid mellem de to familier om, hvem der først fik brødet leveret.

Nygård, Lyngby Hovedgade 57

En af de sydligst beliggende ejendomme i Lyngby var den statelige »Nygård«. Den oprindelige bygning blev opført af sekretær Peter Rose kort efter år 1800. Det var spekulationsbyggeri, og i 1802 blev Nygård solgt til fru Frederikke Gyldendal, enke efter forlagsboghandler, agent Søren Gyldendal.

Nygård blev genopført efter en brand 1818 og skiftede hyppigt ejer. I 1830-erne tilhørte den således grundlæggeren af Lyngby Apotek, den tidligere omtalte H. L. R. Seehausen.

I 1881 blev Nygård overtaget af kancelliråd, senere etatsråd, C. P. Petersen og forblev i denne families eje indtil 1919. Billedet til venstre er optaget i 1949

af fotohandler Jørgen Gregersen, kort før ejendommen blev nedrevet.

Siden blev jorderne udstykket og omkring 1950 faldt dødsdommen. Der var kræfter i gang for at redde den smukke, gamle hovedbygning, der i højeste grad var bevaringsværdig, enten på stedet eller overført til Frilandsmuseet. Men det var forgæves. Bygningerne måtte falde og på deres plads på Lyngby Hovedgade 57 rejstes den nuværende etageejendom, der har overtaget navnet »Nygård«.

Lyngby Hovedgade 80

Det er forunderligt at se Lyngby Hovedgade som en vej uden brolægning, endsige asfalt; en vej, hvor vognhjulene tegner deres spor i pløret, når det har regnet.

På gamle kort kan man se, at der overhovedet ingen bebyggelse var på denne strækning af Lyngby Hovedgade, bortset fra Nygård og Bagergården. Først sent skød husene op her samt på begge sider af Gl. Jernbanevej.

Skotøjsforretningen »Reform« blev grundlagt i 1902 af skomagermester Anders Andersen og lå i det

samme hus lige til 1970, da den flyttede over i »Nygård« på den anden side af Lyngby Hovedgade.

På det gamle foto ses skotøjsforretningen omkring 1910. Mester står selv i døren, mens fotografen arbejder med sit kamera midt ude på gaden. Udhængskabet ved siden af udstillingsvinduet benyttes netop af den fotograf, der har taget billedet, William Türck.

Huset ligger der endnu, men både gaden og omgivelserne har i de mellemliggende år fået en ansigtsløftning.

Store Kro - Hotel Lyngby

Hvor der er en kirke, er der som regel også en kro, hedder det. Det gælder også for Lyngby, der endda i mange hundrede år havde to kroer, fordi byen groede op ved Nordsjællands stærkest befærdede rejsestrøg, Kongevejen.

Den var oprindelig kongelig privatvej fra Frederik II's sidste regeringsår, hvor kongen overtog Hillerødsholm – det senere Frederiksborg Slot.

For at skåne vejen måtte den kun benyttes af de kongelige herskaber eller folk med særlig tilladelse. Da vejen alligevel blev misbrugt, blev der fastsat strenge straffe for den, der blev grebet i at køre på den, og med mellemrum var der opsat porte med låsede bomme og ansat portvagter.

I Lyngby var der to kongeporte. Den sydlige lå omtrent der, hvor landevejen fra Bagsværd – den senere Jernbanevej – løb ind i Kongevejen. Den nordlige lå umiddelbart syd for Sorgenfri.

Byens to kroer blev lagt ved hver sin kongeport. Tæt ved den nordlige

port lå den gamle vandmølle, der i 1600-tallets midte blev drevet af kunsthåndværkeren *Casper Herbach*. I 1661 fik han kgl. bevilling til at udskænke øl til de rejsende fra en krobygning, der lå netop hvor Hotel Lyngby ligger i vore dage.

Da den anden kro blev oprettet ved den sydlige kongeport fik Casper Herbachs gamle kro navnet »Store Kro«. Den var tilliggende til Sorgenfri og fik i 1721 kgl. bevilling til selv at »brygge og brænde«.

I 1874 brændte udbygningerne til Store Kro og i 1891 selve hovedbygningen. Men Hotel Lyngby opstod som Fugl Fønix af asken og står endnu som det blev opført i 1890-erne, men kraftigt moderniseret.

Det gamle fotografi viser Store Kro i 1860-erne. På begge sider af vejen er opstillet foderkrybber til brug for de vejfarendes heste. I baggrunden ses Lyngby Kirke, hvor Kongevejen – Lyngby Hovedgade – fortoner sig sydpå.

Den gamle købmandslænge

Gadekæret i Lyngby, mellem kirken og kroen, er i virkeligheden bagdammen til de to møller, som ligger ud til mølledammen vest for Lyngby Hovedgade, og Mølleåens fortsættelse.

Hotel Lyngby ses på det gamle billede fra 1907 kun med spidsen af taget over tagryggen på den gamle længe, der ligger ud til gadekæret. I dag præges udsigten af den store hotelfløj, der er opført i den gamle krohave.

Den lave bygning er den ældste del af hele komplekset. Rimeligvis blev den opført i 1764, da en af Store Kro's ejere, *Jens Dalhoff*, fik bevilling

til at sælge »... alle Slags Suckere, Tee, Caffebønner samt Specierier og Urtekram saa alle Slags Føde Vahre ...« fra kroen. Det var utvivlsomt Lyngbys ældste købmandshandel.

Bygningen vedblev at huse en købmandsforretning; senest købmand Graulunds, som flyttede derfra omkring 1950. Nu har »Baadfarten« sit kontor i den gamle købmandsbutik.

Det har længe været tanken at nedrive den gamle købmanslænge. Når det en dag sker, vil Lyngby have mistet endnu et morsomt bybillede.

Midt i gadekæret ligger en lille ø med træer og buske. Den er forbundet med fastlandet på kroens side med en smal træbro. Kromanden havde lejet øen af sin nabo, gardinfabrikken, som hvert år sendte en af sine folk over for at opkræve lejeafgiften. Den var på den svimlende sum af 2 kr.

Lyngby Hovedgade ved kirken

Endnu er det et dejligt syn at køre ind i Lyngby nordfra. Lige efter Sorgenfri har man den hyggelige udsigt sydpå med Lyngby Kirke midt i billedet, Hotel Lyngby og gadekæret til venstre; til højre møllerne og mølledammen.

Egentlig er der ikke meget forskel på de to billeder i betragtning af, at der ligger over 60 år imellem dem. Husene langs kirkebakkens fod er borte; det samme gælder den store pumpe der ses til venstre på Collins fotografi fra 1910. Den var for øvrigt beregnet til at fylde vandtønder med, når der var brand.

Som det kan ses på mange andre af de gamle billeder, var Lyngby Hovedgade i begyndelsen af dette århundrede betydelig smallere end i vore dage, og tilmed grusvej uden brolægning eller asfalt.

Til højre ses Lyngby Mølle som den blev bygget op i 1903 efter at den var brændt ned året før.

Lyngby Søndre Mølle

Lyngby Mølle har en lang og broget historie. Man ved ikke, om kirken kom før møllen eller omvendt, men givet er det, at mølledrift har der været ved dette vadested på Mølleåen i mange århundreder.

På det gamle billede, som er optaget af fotograf Collin 1894, ses hovedbygningen til den søndre mølle; oprindelig opført i 1700-tallets slutning, senere kraftigt ombygget. I forlængelse af den ses et træskur, hvor hestevogne kunne køre ind under af- og pålæsning. Det var denne mølle, der, som tidligere nævnt, brændte i 1902.

Nord for ses beboelseshuset til den nordre mølle. Dette hus er for længst nedrevet og har åbnet udsigten til den gamle, stråttækte møllebygning, der nu er ved at blive restaureret og genindrettet som vandmølle.

Lyngby Mølle er det andet værk af de ni, som Mølleåen passerer på sin

vej fra Furesø til Øresund. Mange af dem var kornmøller, men de var først og fremmest fabrikker.

Langs Mølleåen blev fremstillet brugsgenstande af kobber, messing og jern, der blev valket klæde, tilberedt læder, malet krudt og gjort papir. Det er ikke uden grund at disse værker, der var i drift i mere end 300 år, har givet Mølleådalen navnet »Den danske industris vugge«.

Gadekæret i Lyngby

Der hviler fred og idyl over stemningsbilledet fra gadekæret i Lyngby 1905. Vandvognen er kørt ad en rampe, der dengang fandtes ved Astræde – se fotografiet på side 50 – helt ned i gadekæret, og vandbeholderen fyldes med en spand. Af mandens kasket kan man se, at det er en kom-

munal tjenestemand i embeds medfør. Hans opgave var at vande gaderne for at dæmpe vejstøvet på de tørre sommerdage.

For foden af kirkebakken lå i sin tid nogle små, stråttækte huse. De måtte falde, dengang trolleybussen fra København fik Lyngby som endestation. Så skulle der skaffes en vendeplads, og det fik man dels ved at nedrive de gamle huse, dels ved at overdække det sydlige hjørne af gadekæret.

Nu er der ikke længere brug for vendepladsen. På den overdækkede del af gadekæret er anbragt en dekorativ møllesten.

Gardinfabrikken

Gardinfabrikken i Lyngby var i sin tid en af Lyngbys største arbejdspladser. I de tre store fabriksbygninger, der var opført i årene 1892 til 1916, arbejdede op til 700 mennesker. Virksomheden ophørte i 1959 og forskellige firmaer rykkede ind i lokalerne.

På samme grund opførtes i 1600-tallets slutning en lystgård. Efter en brand i 1721 genopførtes ejendommen af den engelske gesandt ved det danske hof, *Walter Titley*, som følte sig stærkt knyttet til den smukke og landlige egn.

Frederik V besøgte hvert år Titley i Lyngby, gerne sammen med dronning Louise. Det var årets begiven-

hed i den lille landsby. Efter Titleys død i 1768 blev gården efter nogle ejerskifter en offentlig institution. Der blev indrettet lærredsvæveri og blegeri i bygningerne og ejendommen blev herefter kaldt *Bleggården*.

Gardinfabrikken var således ikke den første tekstilvirksomhed på dette sted.

På det gamle billede, som er fra 1904, ses til højre Åstræde – den nuværende Lundtoftevej – med nedkørslen til gadekæret.

Åstræde

Lundtoftevej, der i vore dage fører op mod Bondebyen fra Lyngby Hovedgade, er en bred og stærkt trafikeret færdselsåre. I gamle dage, derimod, hed det vestligste stykke af Lundtoftevej *Åstræde*. Det kringledede sig mellem gadekæret og den række huse, der lå ved foden af kirkebakken.

Som tidligere nævnt forsvandt dette parti i forbindelse med reguleringen af vejmundingen. De to gamle, stråttækte huse beboedes dels af blikkenslager Herman Dahl, dels af stenhugger Karl Hansen, som det ses på fotografiet fra 1907.

Når det oprindelige Åstræde var så smalt, er forklaringen, at det slet ikke var den mest benyttede vej til Bondebyen. Den ældste vej løb som en fortsættelse af nuværende Jernbanevej øst på ind i Lyngby Kirkestræde og videre nordpå ad Smedebakken.

Navnet Åstræde er bevaret i en smøge, der forbinder Lundtoftevej med Lyngby Kirkestræde.

Smedebakken

Det gamle navn for denne strækning af Lundtoftevej var *Smedebakken*. Navnet er bevaret i en vej, der fører østpå ved Nærumbanens viadukt og fortsætter i en sti langs banelegemet til Lyngby Lokalstation ved Toftebæksvej.

Til venstre ses et hus på skråningen; det hed *Brunbakke* og blev revet ned i forbindelse med opførelsen i 1916 af den østligste fløj af gardinfabrikken. Denne fløj brændte 1961 og er nu genopført i en mere tidssvarende stil.

Det gamle billede er fra 1907, og man ser en flok køer vandre sindigt op mod Bondebyen.

Viadukten blev anlagt til overføring af Lyngby-Vedbæk Banen, der blev taget i brug august 1900. Denne jernbane fik kælenavnet »Grisen«, vel nok på grund af den skingrende lokomotivfløjte. Signalet havde den sær-

egne lyd, fordi det ikke måtte kunne forveksles med fabriksfløjten i Brede Klædefabrik og friste arbejderne til at tro, at de hørte det signal, der meldte fyraften.

I dag kører dieseldrevne motorvogne på strækningen Jægersborg-Nærum, men i maj 1972 kunne man genopleve et gammeldags damptog på skinnerne, da Helsingør Veteranjernbane i en festuge kørte med lokomotiv og gamle vogne på strækningen.

Lundtoftevej

Fra jernbaneviadukten over *Smedebakken* – nu Lundtoftevej – er der en dejlig udsigt til Lyngby Kirke og den omgivende bebyggelse. Længst til højre ses hjørnet af den gamle, trelængede ejendom *Bleggården*, der tidligere er omtalt. Den blev, ligesom Brunborg, revet ned 1916 i forbindelse med opførelsen af den tredje og østlige bygning til gardinfabrikken.

Den trekantede gruppe af bygninger, der ligger nord for Lyngby Kirke, er bevaret endnu. Sydligst ses taget af den største bygning, *Drewsens Hospital*, opført 1805 som alderdomshjem af enken efter højesteretsassessor Jørgen Christopher Drewsen. Fra 1899 til 1941 var denne og den tilstødende bygning »rådhus« – rammen om den kommunale administration.

Selve »trekanten« var i sidste halvdel af 1700-tallet silkefabrik, grund-

lagt 1751 af en schweizer ved navn *Hartmann Rahn*. Her blev fabrikeret silketøj, som blev trykt og malet med holdbare stoffarver.

Fabrikken var en af merkantilismens sæbebobler. Den gik så længe den fik store offentlige tilskud; da de hørte op, måtte virksomheden standse.

I øvrigt er udsigten ikke særlig forandret, siden fotograf Collin tog sit billede omkring år 1900. Det stråtækte hus til venstre, hvor skorstensfejer Steffensen boede, er dog borte; det brændte omkring 1910.

Bondebyen

Det er ikke helt let at bringe en billedrække fra Bondebyen, før og nu. Forandringerne er jo ikke så voldsomme inden for det sidste halve århundrede.

Ganske vist er vejene asfalteret og enkelte huse moderniseret, men selve det gamle landsbyprincip med gårdene i en rundkreds kan fornemmes endnu. Den største forskel er nok, at den gamle landsby i vore dage er indkapslet i ny bebyggelse, hvor bymarken bredte sig med radiale skel mellem de enkelte gårdes jorder, som det ses på kortet side 10.

I de gamle landsbyers centrum lå gadekær og tingsted. I Lyngby Bondeby var også et gadekær og en centralplads – det gamle Lyngby Torv. Bebyggelsen var tættere, det ser man på billedet til venstre fra år 1900. Den bebyggelse, som på grund af sin trekantede form blev kaldt »Strygejernet«, blev revet ned for 30–40 år siden, og gadekæret blev kastet til.

Tæt ved gadekæret stod et sprøjtehus. Når der var brand blev der ringet

med kirkeklokken, tre slag for udenbys brande og fire slag for indenbys. Bønderne måtte derpå hente deres folk hjem fra marken, læsse vandtønderne på vogne og køre ned til pumperne ved gadekæret på Hovedgaden og fylde dem op. Der var ikke noget at sige til, at der ikke var ret meget at slukke, når man omsider nåede frem til brandstedet.

I nyere tid har man revet den største af Bondebyens gårde, *Toftbækgård*, ned. Endnu er dog bevaret *Lindegård*, *Lyngbygård* – nu brandstation –, *Krogbjerggård* og *Baunegård*, som ejes af Lyngby-Taarbæk kommune, samt de privatejede landsteder *Albertinelyst* og *Vilhelminelyst*.

Ved Sorgenfrigård

Sorgenfrigård var den nordligst beliggende gård i Bondebyen. Dens jorder strakte sig nordpå øst for Mølleådalens. Kort før århundredeskiftet blev jorderne udstykket langs Fuglevadsvej, Caroline Amalie Vej og Borgevej -- det såkaldte Fuglevadskvarter.

På billedet til venstre, der er optaget 1910, ser man nordpå ad Fuglevadsvej fra et punkt nordvest for Sorgenfrigård. Som det også kan ses på kortet side 10, var der endnu kun opført ganske få villaer på de udstykkede grunde.

Der findes mange beretninger om livet i Bondebyen, dengang de gamle gårde dannede rammen om et egentligt bondesamfund; f. eks. fortælles der om vandforsyningen, før der blev anlagt vandværk i 1904. Indtil da måtte de fleste af gårdene og husene i Bondebyen klare sig med én pumpe, der stod i Nørregade. Den var så høj at børnene dårligt kunne nå at hænge spanden op på tuden, og de måtte ligefrem hænge sig i den store pumpestang, for at poste vand i spanden.

Af de tre nordligst beliggende gårde: Krogbjerggård, Baunegård og Sorgenfrigård, er de to førstnævnte bevaret. Sorgenfrigård blev derimod nedrevet og i vore dage minder kun navnet på en vej, der er ført henover dens grund, om den gamle gård i Bondebyen.

Bag Stades Krog

Den landlige idyl, der ses på billedet til venstre, er ikke af så gammel dato, som man skulle tro. Fotografiet er fra 1921. Man ser fra en have hen over en eng mod Lyngby Kirke. Havemanden i forgrunden med sin le kan minde om stemningen i den franske maler Millet's berømte billede »Angelus«.

I baggrunden skimtes bygningerne i det lille stræde *Stades Krog*, hvoraf den største, »Cramers Gård«, blev nedrevet 1969. Den oprindelige del af huset blev

opført 1756 af den tyske digter og hofprædikant *Johannes Andreas Cramer* som lystgård. Han tilhørte den kreds af tyske kulturpersoner, der med digteren *Friedrich Gottlieb Klopstock* som centrum, opholdt sig i Lyngby i sidste halvdel af 1700-tallet. De var begge kommet til Danmark på Christian VI's tid under protektion af statsministeren, J. H. E. Bernstorff.

Haven i forgrunden hørte oprindeligt til ejendommen *Villhelminelyst* på Høstvej i Bondebyen, og engen stødte op til præstegårdens have.

I vore dage er engen anlagt som parkeringsplads med indkørsel fra Stades Krog. En såre nyttig og hårdt tiltrængt indretning. Men den poesi, der var over motivet for 50 år siden, er borte for bestandig.

Gramlille

Et af de ældste landsteder fra 1700-tallets Lyngby er ejendommen Lyngby Hovedgade 28, der bærer navnet »Gramlille«.

I 1748 fik den franske minister i København, *Abbé Lemaire*, tilladelse af Rustenborgs ejer, grev *Gyldensten*, til at opføre en lystejeendom på jorden syd for møllerne. Ved ministerens fratræden tilfaldt ejendommen Rustenborgs ejer.

Kobberstikkeren, professor *Johan Martin Preisler*, købte ejendommen i 1761 og samlede den tidligere nævnte tyske kulturkreds i sit hjem i den følgende halve snes år.

Blandt ejendommens senere ejere var kirurgen, professor *Claus Manicus*, som købte Preislers Gård i 1864. Han kom fra Flensborg, som han ønskede at forlade, efter at byen var blevet tysk ved fredslutningen i samme år.

Fotografiet på venstre side er taget i 1866 af fotografen og maleren H. A. Birch i Lyngby. Man ser den gamle læge, omgivet af sin familie i haven foran huset. Oppe i kvistvinduet står hans søn, iført høj hat i den højtidelige anledning.

Navnet »Gramlille« fik ejendommen i 1875, da søskendeparret *Müffelmann* kom hertil fra Gram Hovedgård i Sønderjylland. *Alvilde* havde i sin pure ungdom tilbragt somrene på sin fars landsted ved Prinsessesstien, ejendommen »Fuglsang«, hvor børnenes huslærer, digteren *Christian Winther*, forelskede sig i hende.

Efter en række yderligere ejerskifter overtog Lyngby-Taarbæk kommune ejendommen i 1954. Den er nu indrettet til musikbibliotek og er i øvrigt sammenbygget med Stadsbiblioteket på Rustenborgvej.

Lyngby Hovedgade 4-6

Vest for Lyngby Hovedgade, mellem vandmøllerne og Norske Skov, blev i tidens løb udskilt en række grunde fra Sorgenfri. Af de lyststeder, der blev opført her, er i vore dage endnu bevaret ejendommene langs Prinsessestien, fra »Friboeshvile« til den tidligere omtalte »Fuglsang«.

Det største landsted tilhørte den københavnske storkøbmand *Peter Tutein*. Det strakte sig over de nuværende grunde på Lyngby Hovedgade 4-12. Lystejendommen brændte 1873, og grunden blev derefter udstykket.

I 1891 opførte fabrikant *S. L. Binder* en uldtæppefabrik, hvor Mølleåen løber ind fra Lyngby Sø. Det er nedkørslen til denne virksomhed, der ses på billederne.

Fotografiet til venstre er netop fra 1891. Det stråtækte hus, som nu er afløst af en stor villa, blev kaldt »Aalykke«.

Ejendommen yderst til venstre er et landsted fra 1700-tallets slutning, »Sorgenfridal«, hvis nuværende beboer har smykket haven med moderne skulpturer. Ud mod Lyngby Hovedgade er således opstillet en polykrom jernskulptur, udført af Robert Jacobsen.

Yderst til højre ses en pavillon ud til Lyngby Hovedgade. Den blev opført for Peter Tutein i 1792, med Nicolai Abildgaard som arkitekt.

Den gamle Pavillon

Den 1. maj 1825 tiltrådte digteren, den 29-årige *Christian Winther*, som huslærer for grosserer Müffelmann's børn på landstedet »Fuglsang« ved Prinsessestien.

Han følte sig snart som et medlem af familien, der ud over forældrene bestod af 4 børn, en pige på 15 år og tre mindre drenge. Fru Müffelmann var datter af Peter Tutein, der ejede det tidligere omtalte familielandsted på Lyngby Hovedgade, tæt ved »Fuglsang«.

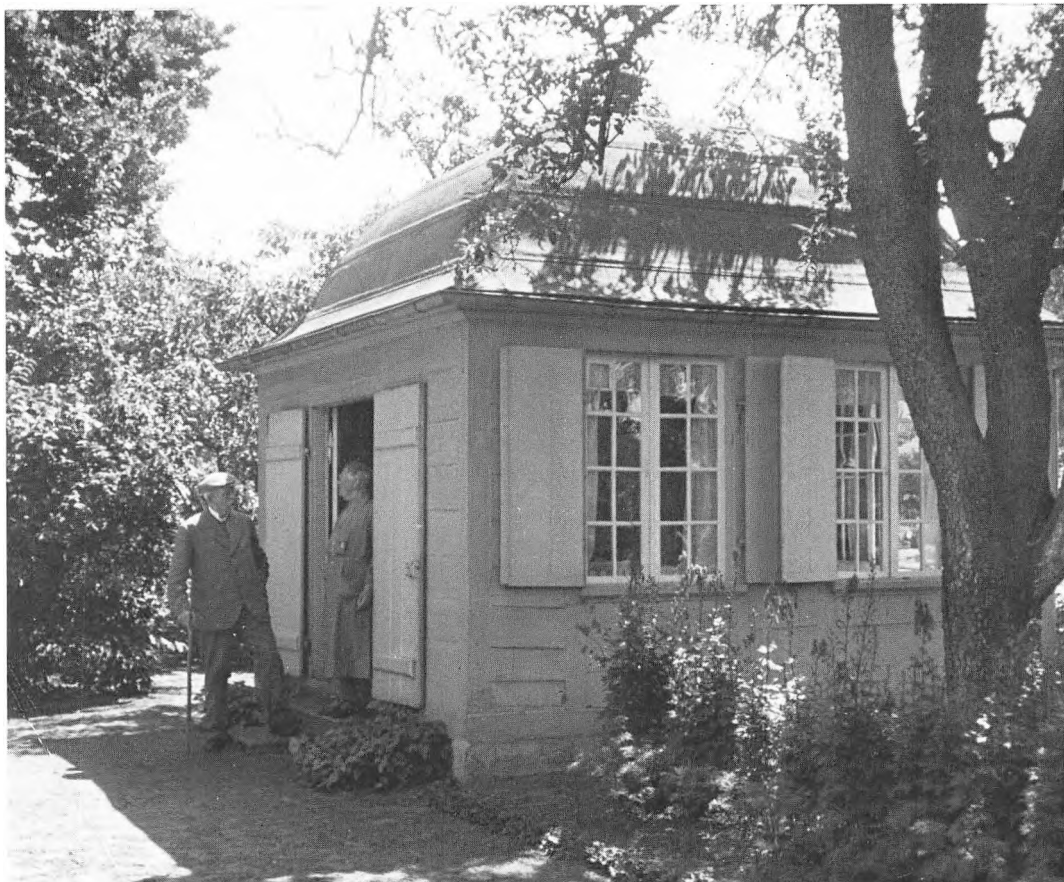
I pavillonen, der stod i parkens nordøstlige hjørne, sad Christian Win-

ther og skrev. Den omtales i et af hans digte, »Alfens Brud«. Christian Winther forelskede sig i datteren *Alvilde* og blev inspireret til flere af sine kendte digte under opholdet i Lyngby, bl. a. »Flyv, Fugl, flyv . . .«

Digteren Gyrithe Lemche, født Frisch, var en efterkommer af familien Tutein. Derfor skænkede fabrikant Binder fru Lemche den historiske pavillon til opstilling i hendes og hendes mands have på Rustenborgvej.

På billedet til venstre har fotograf Collin været på pletten og fotograferet pavillonen undervejs på blokvogn til sit nye bestemmelsessted, i det tidlige forår 1914.

Fotografiet til højre viser pavillonen på sin nuværende plads ud til Fæstningskanalen. Billedet er dog ikke helt nyt. Det er fra 1943 og viser Gyrithe Lemche sammen med sin mand, kreds læge Johan Lemche. Billedet er taget i anledning af ægteparrets guldbryllup.

Rustenborgvej

Christian den V havde en kammertjener, *Frederik Weiberg*, som stod i høj gunst ved hoffet. Han blev adlet og sendt til Wien som gesandt.

I 1696 fik Weiberg overladt et betydeligt stykke jord i Lyngby vest for Kongevejen og nord for vejen fra Bagsværd, den nuværende Jernbanevej.

På denne grund opførte han et landsted, som han kaldte »Rustenborg«, dannet af det hollandske ord for hvile: »rusten«.

Den nuværende hovedbygning er opført omkring år 1800, men bæ-

rer stadig det gamle navn. Den ejes af Lyngby-Taarbæk kommune, og er nu indrettet til kunstbibliotek, efter at den i en årrække har huset Stadsbiblioteket.

Rustenborgvej var oprindeligt blot opkørsel til den gamle lystgård. Ud til Lyngby Hovedgade var en gitterlåge, og langs opkørslen stod på hver side en række allétræer. Billedet til venstre, som er fra 1894, viser udsigten fra gårdspladsen ned ad opkørslen ud mod Lyngby Hovedgade.

Til venstre ses en af gårdens bygninger, der også er bevaret, og som kaldes »Skorstensfejerhuset«.

Af de mange allétræer, der ses på billedet fra 1894, er kun ganske få bevaret på vejens nordre side. I et af dem findes endnu en jernring, dybt indgroet i træets bark. Her kunne besøgende i gamle dage binde hesten.

Udsigt fra Lyngby Kirkes tårn

Vil man skaffe sig overblik over en by, må man op i kirketårnet og se sig omkring. I Lyngby er man endda så heldigt stillet, at kirken ligger højt på en bakke, så at udsigten bliver særlig fin.

Begge billederne er taget fra et af glamhullerne i klokkerummet og viser udsigten mod syd. Fotografiet til venstre er fra 1905, og det er taget af Collin.

Midt i billedet ses kroen Holland på hjørnet af Jernbanevej. Kroens rejsestald, der blev nedrevet i 1920-erne, ses længst til venstre med de karakteristiske, halvrunde staldvinduer.

Det der især falder i øjnene, når man betragter det gamle billede, er de mange træer. Overalt i haver og gårde ses mange og store trækroner.

På hjørnet af Jernbanevej står en telefonmast. Af de mange hvide porcelænsklokker kan man se, at der er mange abonnenter på denne strækning.

Helt i baggrunden ses Lyngby Station, opført 1891, og til højre for stationen ligger posthuset.

Det nutidige billede viser tydeligt den store forandring, der er sket i de næsten 70 år, der ligger mellem de to fotografier. Den gamle kro er ombygget til beboelses- og forretningsejendom. Gavlkvisten ud mod Lyngby Hovedgade har nu hele fem fag, men manzardtaget er bevaret. Hjørnejendommen ved Jernbanevej, Lyngby Hovedgade 38, er revet ned af hensyn til trafikken, og kroens rejsestald erstattet med ejendommen »Brohus«.

Stationen er borte, men i baggrunden ses i stedet andre store bygninger: Rådhuset på Torvet, bag dette forsikringshuset på Parallelvej og længst til højre søjlehuset på Lehwaldsvej.

Kroen Holland

Ved den sydlige kongeport i Lyngby anlagdes, som tidligere nævnt, en kro, der fik navnet »Holland«. Oprindelig lå der et vagthus, hvor portvagten holdt til, og han fik tilladelse til at udskænke øl og brændevin til de rejsende.

Det var Frederik Weiberg på Rustenborg, der gav kroen navnet, hollandsk orienteret som han var. I midten af 1700-tallet kom kroens glansperiode, hvor den konkurrerede med Store Kro ved den nordre port (se side 40–41) om at have den største søgning.

I 1772 blev Holland desuden poststation, og det første posthus i Lyngby blev indrettet i bygningen over for kroen, den nuværende Lyngby Hovedgade 11.

Hollands storhedstid lå så udpræget på diligencernes tid. Da Nordba-

nen blev taget i brug og Lyngby fik sin station, gik det ned ad bakke for Holland.

I slutningen af 1800-tallet blev kroens oprindelige navn forvansket til »Hold-an«. I 1925 blev den lukket og bygningen kraftigt ombygget. Nu huser den en moderne manufakturforretning.

Fotografiet til venstre fra 1910 viser et hyggeligt folkelivsbillede fra Lyngby på en tid, hvor man kunne tillade sig at trække sin cykel midt på kørebanen.

Billedet til højre viser et af Lyngbys mest trafikerede hjørner i nutiden. Hovedgaden er ensrettet nordpå indtil dette sted, hvor indslusningen til Jernbanevej sker. Hellen i forgrunden har et dekorativt indslag: En forsænket møllesten i en krans af chaussésten. Desværre er der nok ikke mange af trafikanterne, der lægger mærke til dette raffinement.

Jernbanevej

Kroen Hollands trivsel beroede ikke alene på, at den lå ved kongeporten, hvor trafikken fra København passerede. Den lå tillige på hjørnet af den vej, der fra Bagsværd førte til Lyngby, den nuværende Jernbanevej.

Billedet til venstre, som er fra 1910, viser kroens længe mod Jernbanevej. På den tid indeholdt »Hold-an«, som kroen dengang blev kaldt, hele to etableringer. Sydligst i bygningen lå Charles Petersens restaurant, hvor man spiste »med kniv og gaffel, og der var dug på bordene«.

På hjørnet lå den mere folkelige afdeling, med ægteparret Kjærgaard som indehavere. Her kunne man få dagens middag til 35 øre for 2 retter mad. Bagefter kaffe til 15 øre og 3 øre i drikkepenge. Om søndagen kunne der vanke andesteg og jordbær, uden at prisen derfor blev sat op.

Til kroen hørte en gammel have med store træer. Det blev forkyndt af et skilt på hjørnet med de fristende ord: »Stor skyggefuld Have«.

Brændevinen var også billig dengang, og mangen en familiefar satte en væsentlig del af ugelønnen over styr i »Hold-an« inden hans kone og undertiden børnene under risiko for prygl fik halet manden hjem fra be-
værtningen, mens der endnu var penge til i det mindste huslejen.

Når man betragter billedet fra 1910 gribes man endnu engang af en stille undren over, hvor lidt kørende trafik, der var for knap en menneske-
alder siden. En hestevogn i det fjerne lunter sindigt forbi en »parkeret«
dito.

I forgrunden ses en ung dame fra dengang, der var piger til. Se på hen-
des rejsning! Det vil næppe være helt forkert at gætte på, at hun er hoppet
af cyklen, da hun så fotografen. Hun skulle rigtignok ikke tages af bagfra,
mens hun masede af sted på cyklen . . .

Hotel Rustenborg

Da jernbanen kom til Lyngby og de to landevejskroer ikke længere fik så stor søgning fra landevejstrafikken som hidtil, opstod det tredje traktørsted i Lyngby på hjørnet af Jernbanevej og Bagsværdvej. Det blev grundlagt 1868, tog navn efter det gamle landsted på den anden side af Fæstningskanalen og blev kaldt »Ny Rustenborg«.

Som årene gik, og restauranten blev kendt, faldt ordet »Ny« bort, og det

oprindelige landsted måtte kalde sig »Gl. Rustenborg« for at bevare sin identitet, akkurat som det gik med landsbyen Holte længere nordpå.

Rustenborg blev en meget søgt restaurant, særlig beregnet til store forsamlinger og fester med musik og dans. Det var på Rustenborgs grund at den første biograf i 1908 blev opført.

Restaurantens betydning var dog dalende gennem årene. I 1960 blev bygningerne revet ned og på deres grund rejste sig en stor beboelsesbygning mellem Jernbanevej og Fæstningskanalen med 80 lejligheder.

Af de tre store traktørsteder: Store Kro, Holland og Rustenborg er således kun det første – det nuværende Hotel Lyngby – tilbage.

Ulrikkenborg

Ulrikkenborg Plads og Ulrikkenborg Allé er stednavne, som de fleste i Lyngby kender – kvarteret vest for Lyngby station. Måske er der færre, der ved, hvor navnet stammer fra.

Øst for Lyngby kirke blev i midten af 1700-tallet udskilt noget jord, som blev bebygget. En af ejerne, justitsråd *Klaumann*, efterlod ved sin død 1762 gården til sin enke *Ulrikke Sophie*. Hun giftede sig på ny med en ung kaptajn, som galant opkaldte gården efter sin hustru. Endnu står en del af den gamle hovedbygning i Lyngby Kirkestræde.

Ved nogle omfattende mageskifter fik ejeren i 1768 Ulrikkenborgs jorder samlet på ét sted i den sydvestlige del af bymarken. Hovedbygningen forblev i bykernen og gården blev først flyttet ud på sine jorder omkring 1830.

Efter en brand i 1930'erne blev Ulrikkenborg nedlagt og arealet ud-

stykket. På en tidligere udstykket del af jorden blev i 1894 opført et stort sukkerraffinaderi. I 1905 klatrede fotograf Collin til vejrs på fabrikkskorstenen og tog billedet, som ses på venstre side.

Da sukkerraffinaderiet, som ophørte i 1920 og som i 1935 blev omdannet til porcelænsfabrik, blev nedrevet 1970, blev det ikke muligt at gentage optagelsen i 1972. Fotografen har i stedet taget det nutidige billede fra søjlehuset på Lehwaldsvej – en vej, der for øvrigt er opkaldt efter den familie, som i et halvt århundrede ejede Ulrikkenborg.

Den ældste Lyngby Station

I 1863–64 anlagdes jernbanen fra København til Helsingør over Hillerød. Nordbanens forløb gennem Lyngby var planlagt med station vest for Hovedgaden. For at undgå at få banelinien for tæt på bebyggelsen, blev der bygget en dæmning over den østlige ende af Lyngby Sø.

Det fortælles nemlig, at jernbaneingeniørerne havde udstukket en linieføring øst for Lyngby Hovedgade, gennem et hjørne af Sorgenfri Slotspark. Da det kom enkedronning Caroline Amalie for øre, fik hun udvirket, at banen blev forlagt længere vest på.

Den ældste stationsbygning i Lyngby blev opført 1863 og var i brug til 1891. Den lå et stykke nordligere end de to senere stationer, omtrent der, hvor »Teknisk Skole« ligger i vore dage, som det ses på det nutidige fotografi.

Lyngby blev hurtigt et yndet rejsemål. Her var udgangspunkter for herlige udflugter i det grønne. Lyngby Sø, Sorgenfri, Frederiksdal og

Furesø var alle inden for rækkevidde; udflugter, der tidligere kun med besvær – og helst egen ekvipage – kunne gennemføres på én dag.

For at skaffe morgenduelige borgere en tidlig forbindelse fra Lyngby til København, blev der fra 1868 truffet et særligt arrangement, hvorved man sparede et lokomotiv. Man lejede en hest hos vognmand Jacobsen, og lod den trække vognen op ad bakken mod syd. Hvor det begyndte at gå nedad igen, spændte man hesten fra og lod vognen trille af sig selv ned mod Gentofte. Her blev vognen bremset, nye passagerer steg på, og med et puf blev vognen sat i gang igen og trillede videre ned til Hellerup, hvor den blev koblet ind i morgentøget fra Klampenborg til København.

Denne særdeles sparsommelige løsning blev benyttet på hverdage om sommeren og fortsatte lige til 1881.

Lyngby Station II og III

Den ældste Lyngby Station fra 1863 blev for lille før der var gået 30 år. I 1891 rejste der sig et imponerende romersk palads i renaissancestil, bygget af arkitekt Holsøe. Den blev placeret noget sydligere end sin forgænger, hvorved der opstod en veritabel jernbaneplass, hvor der umiddelbart nord for stationsbygningen blev opført et posthus.

Historikeren Erik Kiersgaard har skildret Lyngby Station i dette århundrede med »... et halvtag over perronen – støttet af spinkle støbejernsøjler og kantet med udtungede flæser af gedigent blik. Ventesalen prangede med røde plysmøbler grupperet omkring en formidabel kakkeldovn ...«

Lyngbys betydning som udgangspunkt for udflugter var i stadig stigning. I Fæstningskanalen, ikke langt fra stationen, fik Baadfarten sin terminal. Herfra afgik turistbådene til Frederiksdal, dengang som nu.

Den lille jernbane til Vedbæk, som fulgte den idylliske vej langs Mølleåen, udgik også fra Lyngby Station, og tog et u-sving ned om Hovedgaden, før det kom ind på ruten. I vor tid kører »Grisen« fra Jægersborg til Nærum.

Men også klunkestationen måtte falde. Det skete i 1956. Anledningen var anlæggelsen af omfartsvejen fra Vintappersøen til Kongevejen. Man hævdede vejbanen så meget, at både stationslokalerne og en række forretninger kunne få plads under den. Som Erik Kiersgaard sagde om den ærverdige Lyngby Station »... ydmygede den sig fuldstændigt og krøb ind under vores nye motorvej«.

Ankomst til Lyngby Banegård

Efter at prins Christian i 1898 blev gift med den unge prinsesse Alexandrine, valgte parret Sorgenfri til sommerresidens. Selv om transporten til og fra Lyngby hovedsagelig foregik med egne hestevogne og senere biler, blev toget alligevel benyttet en del af den kongelige familie og dens gæster.

Billedet til venstre er fra 1910. Længst til venstre ses kong Frederik VIII på vej mod stationsbygningen. Bagved kommer med store skridt hans søn, kronprins Christian, der to år senere blev konge som Christian X.

Fotograf Collin har været hurtig i vendingen, for man har travlt. Tre hvidklædte damer kommer glidende som svaner efter majestæten og kronprinsen. Rimeligvis er den ene af dem kronprinsesse Alexandrine. Stationsforstander J. F. Knudsen er selvfølgelig til stede og hilser ærbødigt på en herre i det kongelige følge.

Sceneriet hører fortiden til. I myldretiden standser 9 s-tog i timen i hver retning ved Lyngby Station og perronerne forvandles for et par minutter til et bølgende hav af travle mennesker.

Lottenborg

Lottenborgs historie går mere end 350 år tilbage i tiden, da en stenhugger fæstede den middelalderlige ejendom *Mølletorp*. Det har været hævdet, at det nuværende traktørsted Lottenborg var den gamle stenhuggergård, hvorfra der blev leveret tilhugne sten til Københavns Slot og Frederiksborg Slot i begyndelsen af 1600-tallet.

I 1700-tallets midte blev ejendommen anvendt som vangehus for Virum Led. Her boede vangemanden, som skulle forhindre, at der kom fremmede kreaturer ind på marker og græsgange.

Da huset lå ud til vejen fra Sorgenfri til Frederiksdal blev det i 1700-tallets slutning traktørsted. Arveprins Frederik overtog Sorgenfri i 1789, og da hans hustru netop samme år fødte en lille prinsesse, der fik navnet Charlotte, vil traditionen vide, at traktørstedet fik sit navn Lottenborg.

Københavns nordlige omegn blev i 1800-tallet et yndet udflugtsmål, og Lottenborg blev et kendt traktørsted for mange skovgæster.

Endnu i vore dage har Lottenborg stor søgning. Den hyggelige, strå-tækte ejendom ligger nu fredeligt ud til en vej uden gennemkørsel, idet vejen til Frederiksdal i 1950-erne blev forlagt nordpå til Skovbrynets forlængelse mod vest. Det er sikkert forklaringen på, at der i realiteten ikke er større forskel mellem Collins fotografi fra 1905 og hans nutidige kollegas optagelse næsten 70 år senere.

Kongevejen

I Frederik V's sidste regeringsår begyndte man under ledelse af den indkaldte, schweiziske vejingeniør *Jean Marmillod* at anlægge den nye kongevej mellem København og Fredensborg. Overalt hvor det var muligt blev vejen ført igennem i lige linie, i modsætning til tidligere, hvor man var så hensynsfuld at følge bymarkernes skel, selv om vejen derved kom til at bugte sig ud og ind.

Denne kongevej var – i modsætning til den tidligere – åben for alle, forudsat at de vejfarende havde betalt en passageafgift, beregnet til dækning af omkostningerne ved vejens vedligeholdelse. Afgiften blev opkrævet ved vejboomme, der var opstillet forskellige steder, og den faldt først bort i 1915.

Kongevejen mellem Sorgenfri og Geels Bakke, var ikke meget trafikeret i 1910, da fotograf Collin tog billedet til venstre. Bortset fra vejudvidelsen og randbebyggelsen, er der ikke stor forskel mellem de to billeder. Endnu findes den store lindeallé, der fører fra Kongevejen vestpå op til Virumgård.

Bakken ved Frederiksdal

Ikke langt fra Lyngby ligger et af de dejligste steder i det grønne område, *Frederiksdal*. Når man fra Sorgenfri når frem til det sted, hvor vejen slynger sig ned mod Frederiksdal, har man en storslået udsigt over Furesøen.

Det kan ikke undre, at denne skønne egn gjorde så dybt et indtryk på Frederik III, at han besluttede at mageskifte med rentemester Henrik Müller på Hjortholm Mølle og Gods, og indrette stedet til et rekreativt område for sig selv under navnet Frederiksdal.

Står man nede ved bakkens fod og ser vejens forløb opefter, har man et andet dejligt motiv for øje. Det samme synes åbenbart kunstmaleren,

som har slået sig ned med sit staffeli ved vejsiden som man kan se det på Collins fotografi fra 1905.

Vejsvinget og bakken er der endnu. Men trafikken er blevet kolossal. Vejen har måttet udvides på vestsiden; der er anlagt cykel- og gangsti og enkelte af de store træer er borte.

Frederiksdal Kro

Frederiksdal Kro var en gammel institution. Ligesom ved de øvrige af Mølleåens værker, blev der også her indrettet et krosted for møllens arbejdere. På Hjortholm Mølle skete det allerede i midten af 1600-tallet.

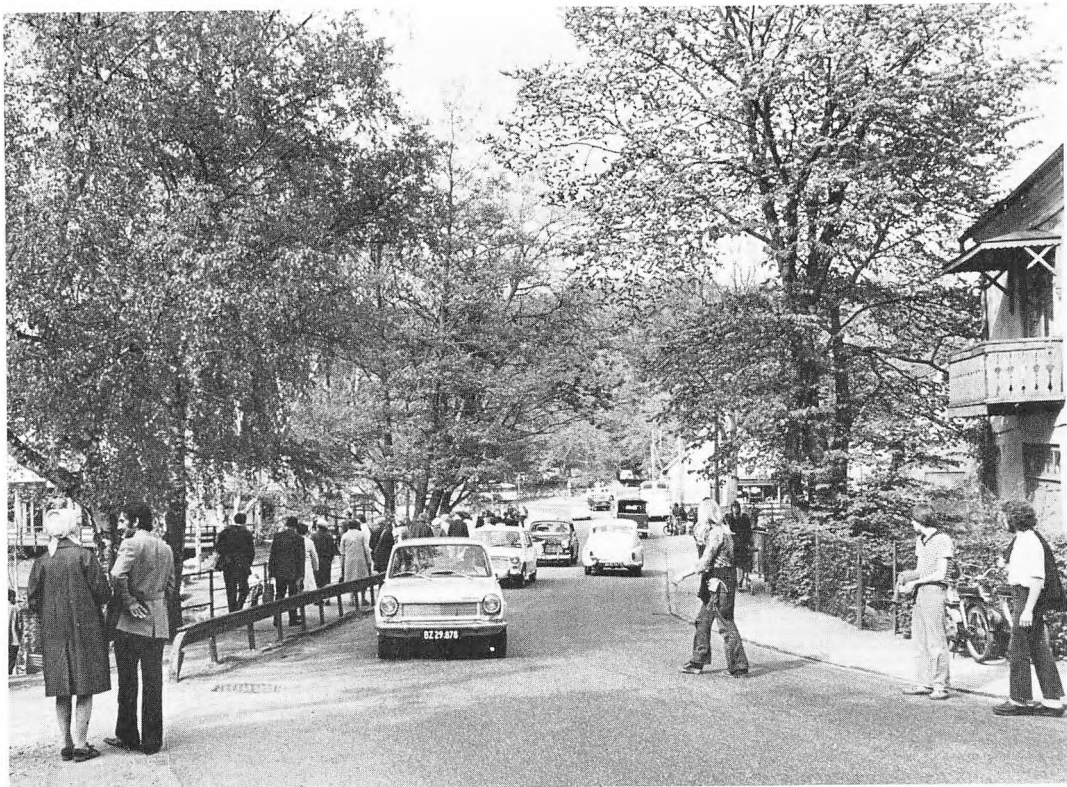
Ret tidligt blev kroen et traktørsted for københavnernes på sommerudflugt. Oprindeligt lå den op til bakken på hjørnet af Kullusvej, altså syd for mølledammen. I 1718 blev kroen flyttet til det sted, hvor Sophienholm ligger i vore dage, men i 1777 kom den tilbage til sin gamle plads.

I midten af 1800-tallet flyttede kroen på ny, denne gang dog blot over på den nordlige side af mølledammen.

Mange kan endnu huske den hyggelige krobygning fra 1881, som brændte i april 1964. Kroen var ikke ligefrem køn i sin let forvirrede stilblanding, men den passede til stedet.

Efter branden blev kroen ikke genopført. I stedet for rejste der sig det elegante og store Hotel Hvide Hus på kroens grund. Der er ingen tvivl om, at det er en vidunderlig beliggenhed for hotellet. Til gengæld er det måske knap så vidunderligt for det yndige Frederiksdal, at have så stort et hotel liggende netop her.

På fotografiet til venstre, som er fra 1907, kan man genopleve den særlige stemning, der var ved Frederiksdal i gamle dage, da det var målet for utallige københavneres skovture hele sommeren igennem. En glad familie lader sig forevige af fotografen. I baggrunden ses Frederiksdal Kro og til venstre den store træpavillon, hvor dansen gik til de lyse timer, når der var bal på kroen.

KONGENS LYNGBY

FØR OG NU

Jan Møller, hvis tidligere bøger, *Fra Furesø til Øresund*, *Fra Charlottenlund til Hørsholm og Mølleåen*, *fra Frederiksdal til Hørsholm*, har vundet så stor udbredelse, giver i denne bog i billeder og tekst en skildring af *Lyngbys* udvikling fra århundredets begyndelse til i dag, med fortidens prospekter stillet overfor moderne fotografier, taget fra samme synsvinkel.

Det er et interessant lokalhistorisk og topografisk stykke kulturhistorie af et område, der har udviklet sig fra hyggeligt landsbymiljø til livlig forstad.

THANING & APPELS FORLAG